

ტურისტული დესტინაციის უსაფრთხოება, როგორც საწარმოო და რეკრეაციული საქმიანობის შეხამების შედეგი

მეტრეველი მარინა

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორი

მესხიშვილი თამარ

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

აბსტრაქტი

ტურიზმის თანამედროვე ინდუსტრიაში ჯერჯერობით არ არსებობს უსაფრთხოების უნივერსალური კონცეფცია, რომელიც უნდა მოიცავდეს და ახასიათებდეს აქტიური და პასიური ტურიზმის დუალისტურ ბუნებას. პასიური ტურიზმის თვალსაზრისით, უსაფრთხოება დაიყვანება ორ ძირითად პოზიციამდე, ესაა იურიდიული და ეკონომიკური, რომელთაგან აიგება შუამავალი ტურისტული ფორმების პასუხისმგებლობა; ამდენად ტურიზმის უსაფრთხოება შეიძლება განვმარტოთ, როგორც ფორმების მიერ შეთავაზებული რეალური მომსახურების შესაბამისობა სახელმწიფოს ან/და საერთაშორისო ფორმების მიერ შეთავაზებულ და დადგენილ მომსახურების დონეებთან. აქტიურ ტურიზმში უსაფრთხოება, როგორც წესი, განიხილება უფრო მარტივად, ძირითადად „უსაფრთხოების ტექნიკის“ დონეზე; სხვა სიტყვებით – ეს არის მარშრუტზე ქცევის უმარტივესი წესების ნაკრები, რომელიც მხედველობაში ღებულობს გარე საფრთხეების ფაქტორებსა და გარემო მდგომარეობის ყველაზე ტიპიურ, გასაშუალოებულ ცვლილებათა ნაკრებს.

მთლიანობაში უსაფრთხოების პრობლემა და მისი ორმაგი ბუნება არ არის ბოლომდე შესწავლილი და ამის მიზეზს პრობლემის მასშტაბურობა წარმოადგენს, ხოლო რაც შეეხება პრობლემის ნაწილს – აქტიურ ტურიზმს, აქ საქმე გვაქვს მისი ხელოვნურად გამარტივების მცდელობასთან.

ნაშრომის მიზანია ბუნებაზე ანთროპოგენული ზემოქმედების საფრთხეების განხილვა. კვლევის ამოცანებს წარმოადგენს: დესტინაციის ტურისტული უსაფრთხოების, როგორც საწარმოო და რეკრეაციული საქმიანობის შეხამების შედეგის კვლევა და ტურისტული საქმიანობის უსაფრთხოების, როგორც ტურიზმის სტრუქტურის შემადგენელი ნაწილის განხილვა.

საკვანძო სიტყვები: ტურისტული დესტინაცია, უსაფრთხოება, ანთროპოგენული ზემოქმედება.

ძირითადი ტექსტი

მსოფლიო პრაქტიკაში, ჯერ კიდევ გასული საუკუნის ბოლოსთვის, გამოვლინდა არასაწარმოო სფეროს, როგორც რეალური ეკონომიკის ყველაზე სწრაფად განვითარებადი ნაწილის მიერ შესრულებული როლის მნიშვნელოვანი ზრდის ტენდენცია. ეს ტენდენცია სავსებით გასაგებია, ვინაიდან იგი ახასიათებს ადამიანის მიერ დიდი ხნის წინ ათვისებული ტერიტორიების სამრეწველო პროფილს, რომლის დამახასიათებელ თვისებას მინერალური რესურსების მნიშვნელოვანი ნაწილის ამოწურვა და აგრობიზნესის მცირე მომგებიანობა გამოფიტვა წარმოადგენს. ასეთ რეგიონებს სარისკო მიწათმოქმედების სახელი ჰქვია. ბევრ მათგანში მცირდება სტაბილურად ფუნქციონირებადი საწარმოების რიცხვი, ანუ შესაბამისად სამუშაო ადგილებიც. ამიტომაც სიტუაციის სტაბილიზების სხვა საშუალება აღარაა დარჩენილი, თუ არ ჩავთვლით არასაწარმოო სფეროს.

მსოფლიო მაგალითი აგრეთვე გვიჩვენებს, რომ არასაწარმოო სფეროს მნიშვნელოვან მდგენელს წარმოადგენს ტურიზმი – ანუ საქმიანობა, რომელსაც მოაქვს ეკონომიკური შედეგი როგორც მისი ორგანიზატორებისთვის, ასევე დესტინაციებისთვის (ტურიზმის დანიშნულების ტერიტორიებისთვის), პატარა სოფლებისა და აუთვისებული და ზოგჯერ დაუსახლებელი მხარეების ჩათვლით.

ტურიზმის განვითარებისათვის საქართველოს რეგიონებს მდიდარი პოტენციალი გააჩნიათ,

ვინაიდან აქ არის მიმზიდველი და კონტრასტული ბუნებრივი ლანდშაფტები, უმდიდრესი ისტორიული მემკვიდრეობა, კულტურის უამრავი ძეგლი და ძველი პოლიტიკური მოვლენების დამადასტურებელი შენობები და სხვა არტეფაქტები.

ყველაზე შემოსავლიან მიმართულებას, ცხადია, შემომყვანი ტურიზმი წარმოადგენს, მაგრამ მის სწრაფ და ეფექტიან განვითარებას სერიოზულად აფერხებს ჩამორჩენილი ინფრასტრუქტურა, რომელიც საჭიროა ამ სფეროს მდგრადი ზრდისთვის – კარგი სასტუმროები, მრავალ განშტოებული და კომფორტული სატრანსპორტო კომუნიკაციები და სხვა. ამ მხრივ შიდა ტურიზმი, როგორც ჩანს, განვითარების უფრო მეტ შესაძლებლობებს ფლობს. ამდენად, ამ პროცესის ინტენსიფიკაციის შესაძლებლობები დიდი მნიშვნელობის მატარებელია ქართული სოფლებისა და მათი ცხოვრების ტურისტულად მიმზიდველი წესების შენარჩუნებისათვის.

თუ ტურიზმს განვიხილავთ, როგორც საქმიანობის ერთ-ერთ სახეობას, რომელსაც პოტენციურად შეუძლია სამუშაო ადგილების შექმნა, მაშინ მისი განვითარების სტიმულირება სამართლიანად უნდა მივაკუთვნოთ იმ უმთავრეს მიმართულებებს, რომელთაც ძალუძს არა მხოლოდ ქართული სოფლების, როგორც საცხოვრებელი გარემოს შენარჩუნება, არამედ მისი ინტენსიური განვითარებაც. ტურიზმი, როგორც ცნებითი კატეგორია, საკმაოდ მრავალმხრივი და შინაარსობრივად ძალზე ტევადი მოვლენა და პროცესია. მისი დახასიათება გამართლებულია სულ მცირე, სამი პოზიციიდან, თუკი მხედველობაში მივიღებთ პროცესში ჩართულ სამ მხარეს:

- სუბიექტები, რომლებიც აწარმოებენ ტურისტულ მომსახურებას. სწორედ მათთვის წარმოდგენს ტურიზმი საქმიანობის სფეროს, რომელსაც შეუძლია შემოსავლის მოტანა;
- სუბიექტები, რომლებიც ღებულობენ ამ მომსახურებას, ახდენენ რა საკუთარი განსხვავებული მიზნების რეალიზებას – დასვენება, გართობა, ჯანმრთელობაზე ზრუნვა, სპორტული გაჯანსაღება, ინტელექტუალური განვითარება და ახლის შეცნობა და სხვა;
- ტურიზმი ხორციელდება რომელიმე კონკრეტულ დესტინაციაზე, რომელსაც გაჩნია მიზიდვის ესა თუ ის საშუალება.

ამ ფორმულირებებზე დაყრდნობითა და ამ პროცესზე წარმოდგენის სისტემატიზებისთვის, ჩვენ განვიხილავთ ტურიზმის ერთმანეთთან კოორდინირებულ და იერარქიულ დამოკიდებულებაში მყოფ ძირითად ნაირსახეობებს და ვახდენთ მათ კორელირებას ინფრასტრუქტურაზე მათი დამოკიდებულების ხარისხის, ტევადი ლანდშაფტის, გადაადგილების საშუალებების, წამყვანი მოტივაციისა და ორგანიზების ხარისხის მიხედვით (ცხრილი 1.)

ცხრილი 1.

ტურიზმის ტიპოლოგია ორგანიზაციის საჭიროებებისა და მარშრუტების დასახვისათვის

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ

ტურიზმის ტიპები ინფრასტრუქტურაზე დამოკიდებულების მიხედვით								
აქტიური			კომბინირებული			კულტურული		
ტურიზმის ტიპები ტევადი ლანშაფტისა და გადაადგილების საშუალებების მიხედვით								
საფეხმავლო	საწყალოსნო	მთის	სათხილამურო	ავტო და მოტოტურიზმი	საიალქო	სპელეოტურიზმი	ველოტურიზმი	საცხენოსნო ტურიზმი
ტურიზმის ქვესახობები წამყვანი მოტივაციის მიხედვით								
სპორტული			გამაჯანსაღებელი			შემეცნებითი		სხვა
ტურების ფორმები ორგანიზების ხარისხის მიხედვით								
ორგანიზებული			თვითნებური			სპონტანური		

ვაკონკრეტებთ რა უსაფრთხოების პრობლემას კვლევის მიზანთან და ამოცანებთან შესაბამისად, განვიხილოთ იგი დღეს განხორციელებული ტურისტული პრაქტიკის თვალსაზრისით. ეს

არის ძალზე ტევადი და სტრუქტურირებული მოვლენა, რომელიც მოიცავს, სულ მცირე, სამი ადვილად ამოსაცნობი სუბიექტის ურთიერთქმედებას – თვით ტურისტების, ტურისტული საქმიანობის ორგანიზატორებისა და დესტინაციის, რომლისკენაც ტურისტები მიისწრაფვიან. კვლევის ობიექტის სტრუქტურირება ცხადყოფს ტრადიციული მეცნიერული მეთოდოლოგიის გამოყენების მიზანშეწონილობას, რომელიც აწესრიგებს შეხედულებებს როგორც თვით კვლევის საგანზე, ასევე მისი კლასიფიცირების მეთოდებზე. ამ მიდგომის გამოყენებაში შეიძლება დავეყრდნოთ ტურიზმის, როგორც თანამედროვეობის მრავალსახოვანი ფენომენის განმარტებას. გასული საუკუნის ბოლოს მომხდარმა გარდატეხამ „საზოგადოება–ბუნებრივი გარემო“ სისტემაში მოიტანა ბუნებათსარგებლობის პროცესის ორიენტირება საქმიანობის იმ სფეროებზე, რომლებიც არაა დაკავშირებული ბუნებრივი რესურსების გადამუშავებასთან.

ბოლო დროს ტურიზმი სულ უფრო იძენს, ერთის მხრივ, ეკონომიკის დამოუკიდებელი სფეროს თვისებებს, მეორეს მხრივ კი – მასობრივი საზოგადოებრივი მოვლენის სახეს, რომელიც ვითარდება დესტინაციის სპეციფიკისა და საკუთარი შიდა კანონზომიერებების შესაბამისად. თუკი მხედველობაში მივიღებთ ორივე ამ თვისებას, გაჩნდება გაჩნდება აუცილებლობა ამ ფენომენის შინაარსის ახლებურად ფორმირებისთვის.

თუ განვიხილავთ ტურიზმს, როგორც ინფრასტრუქტურის ერთ-ერთ სახეობას, რომელიც უზრუნველყოფს ეკონომიკური შედეგის მიღებას და აკმაყოფილებს ამ მომსახურებით დაინტერესებულ ადამიანების გარკვეულ კონტინენტს, გამოვლინდება მისი ფუნქციონირების დუალისტური არსი: პირველ რიგში, ტურიზმი წარმოდგენს საქმიანობის გარკვეულ სახეობას, რომელშიც ყოველთვის მონაწილეობენ ერთმანეთით დაინტერესებული და ურთიერთმოქმედი აგენტები, ხოლო ტერმინი „ტურისტული საქმიანობა“ სრულიად მისაღები ხდება იმ საქმიანობის აღსაწერად, რომლის პროცესშიც აგენტების ერთ-ერთი ნაწილი უშუალოდ უზრუნველყოფს ტურისტული მომსახურებით სხვა აგენტებს. გარდა ამისა, არსებობს სხვა მონაწილე აგენტების ერთობლიობა, რომელიც იღებს ამ მომსახურებას და წარმოგვიდგება სუბიექტად, რომელიც იყენებს პირველი ჯგუფის აგენტების საქმიანობის შედეგებს. ამდენად, სრულიად გამართლებულია არა მხოლოდ მონაწილეთა განსხვავებული ფუნქციების, არამედ მათი განსხვავებული ინტერესების აღნიშვნაც. ნათელია, რომ დაინტერესებულ მხარეებს შორის აუცილებლად არის აღსანიშნავი დესტინაცია, რომელზეც ხორციელდება ეს მომსახურება.

თუ ტურიზმს განვიხილავთ, როგორც ფენომენს, რომლის მიზანია შემეცნება, გაჯანსაღება, სიამოვნების მიღება, სპორტული ფორმის შენარჩუნება და სხვა მრავალი, ჩნდება გადაადგილების ასეთი სახეების დიფერენცირებისა და სისტემატიზების აუცილებლობა. ამ შემთხვევაში მხედველობაში გვაქვს მათი დაყოფის აუცილებლობა შიდა (ანუ რეგიონული და სახელმწიფო) და გარე ჯგუფებად. ეს უკანასკნელი მიმართულია როგორც დესტინაციის გარეთ გასვლაზე, ასევე დესტინაციაზე შემოსვლაზე.

ასეთი განსხვავების მიზნით ტერმინების „საერთაშორისო“ და „შიდა ტურიზმი“ გამოყენება პასუხობს მოთხოვნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შემოიფარგლება მხოლოდ გარკვეულ ტერიტორიაზე მცხოვრები მოსახლეობისათვის ტურისტული მომსახურების მიწოდების შესწავლით და არ განიხილავს ტურიზმს, როგორც მრავალმხრივ მოვლენას.

მოგზაურობის, ექსკურსიებისა და სხვა ტურისტული ღონისძიებების ჩატარების პრობლემები დღეს არასაკმარისადაა შესწავლილი. პრობლემის დამუშავება უნდა მოხდეს სისტემატიზაციაზე, როგორც კლასიკურ სამეცნიერო მეთოდზე, დაყრდნობით. ეს მით უმეტეს არის აუცილებელი, როცა საქმე გვაქვს ისეთ მრავალსაქმეტიან ცნებასთან, როგორიც არის „უსაფრთხოება“. მისი შინაარსი განსაზღვრავს ტურიზმის უსაფრთხოების პრობლემის ფორმულირებისა და წამოჭრის, აგრეთვე პრობლემის ყოველმხრივი შესწავლისა და სკრუპულოზური ანალიზის მნიშვნელობას. ამ ცნების ძირითად შინაარსს შეზღუდვა წარმოადგენს, რომელიც რაიმე სპონტანური საფრთხით ანდა რისკით გამოიხატება. ამდენად, ცნება „უსაფრთხოება“ მოიცავს კონსტრუქციულ შინაარსობრივ მნიშვნელობას, რომელიც მიმართულია საფრთხის ნაწილობრივ აღმოფხვრაზე.

თუ დავეყრდნობით ტერმინის ასეთ შინაარსობრივ განმარტებას, ნათელი გახდება სერიოზული პრობლემა, რომელიც უშუალოდ ან არაპირდაპირ ეხება ტურისტული პრაქტიკის ყველა მონაწილეს და იძლევა მოცემული კატეგორიის შინაგანი სტრუქტურის განხილვის საშუალებას. მაგალითად, კითხვაზე – „ვისი უსაფრთხოება?“, პასუხობს ყველა მონაწილე სუბიექტის განაწილება სამ ჯგუფად: პირველ რიგში, თვით ტურისტები, მეორე ჯგუფია – ტურისტული მომსახურების მწარმოებლები, მესამე – გარემო, რომელშიც ხორციელდება ტურისტული საქმიანობა (დიაგრამა 1).

ტურიზმის სუბიექტები

დიაგრამა 1.

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ

საკუთარი მოგზაურობის განხორციელებისას ტურისტისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანია იმ დაგეგმილი შთაბეჭდილებების, მომსახურებისა და პირობების მიღება, რომელთა აღწერა შეიძლება ორი ცნებით: „სოციალური უსაფრთხოება“ და „ეკოლოგიური უსაფრთხოება“. სივრცე – მაგალითად, მიმზიდველი რეგიონის ტერიტორია, რომელიც მონაწილეობას იღებს ტურისტულ საქმიანობაში, – განიცდის საქმიანობის ამ ნაირსახეობიდან ეკონომიკური შედეგის, ანუ ტურისტების მიერ დახარჯული სახსრების მოდინების მოთხოვნილებას.

ტურიზმის უსაფრთხოების შესწავლის ერთ-ერთი ძირითადი პრობლემა დაკავშირებულია ცნებითი აპარატის არასრულყოფილებასთან, რაც ხშირად ბადებს ტერმინოლოგიურ განსხვავებას. არ არის განსაზღვრული ისეთი ცნებები, როგორებიცაა აქტიური და პასიური ტურიზმი, ტურიზმი და რეკრეაცია, თვითნებური და სპონტანური ტურიზმი. და ეს, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ტურიზმის ტიპოლოგიებისა და კლასიფიკაციების საკმაოდ დიდი რაოდენობა.

უსაფრთხოების არსებულ კონცეფციასთან შედარებით უფრო სრულყოფილის დასაბუთების მიზნით აუცილებელია, როგორც ცნებითი აპარატის დახვეწა და უნიფიცირება, ასევე პრინციპულად განსხვავებული ტიპოლოგიის (კლასიფიკაციის) შემუშავება, რომელიც ერთდროულად დაეყრდნობა ტრადიციულ და უახლეს მიდგომებს. არსებობს ცნების „ტურიზმი“ რამდენიმე განმარტება, რომლებიც განსხვავდება ერთმანეთისგან იმ კვლევების მასშტაბისა და ხასიათის მიხედვით, რომელშიც არიან გამოყენებული. ჩვენ დავეყრდნობით ორ ყველაზე უნივერსალურ განმარტებას, რომლებიც არ ეწინააღმდეგება ერთმანეთს. საქართველოს კანონმდებლობის განმარტებით „ტურიზმი - ადამიანის თავისუფალი, ნებაყოფლობითი, დროებითი გადაადგილება თავისი საცხოვრებელი ადგილიდან დასვენების, გაჯანსაღების, ისტორიისა და კულტურის ძეგლების დათვალიერების და/ან სხვა მიზნით“.

დღეს არსებობს ტურიზმის სახეების საკმაოდ დიდი რაოდენობა, ამიტომ ამ საქმიანობაში მონაწილე აგენტების, პირველ რიგში ტურისტების, მიმართ არსებული საფრთხეების დონისა და ხასიათის განსაზღვრისათვის ჩვენ მოვიშველიებთ ტრადიციულ კლასიფიკაციებს.

მთავარ კრიტერიუმად, რომელიც იძლევა მთავარი საკლასიფიკაციო ერთეულების რიგების შექმნის საშუალებას, მივიჩნიეთ განხორციელებული ტურისტული პრაქტიკის პასიურ და აქტიურ

ტურიზმად დაყოფა. ტურიზმის ორივე ტიპი წარმოადგენს ადამიანის მუშაობის უნარის აღდგენისა და მხარდაჭერის საშუალებას, ამიტომაც ჩვენ განვიხილავთ ამ საკლასიფიკაციო ერთეულებს, განვათავსეთ რა ისინი კოორდინირებულად ერთ რიგად. მათი არსებითი განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ პასიური ტურიზმი ორიენტირებულია სპეციალური ტურისტული ინფრასტრუქტურის სტაციონარული საცხოვრისის სახით გამოყენებაზე, ხოლო აქტიური ტურიზმი – გადაადგილებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი ტურიზმისა და კურორტების შესახებ, თავი I, ზოგადი დებულებები; მუხლი 2; პუნქტი 1; 1997 http://www.economy.ge/uploads/kanonmdebloba/turizmi/turizmis_kanoni.pdf უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 18.01.2018
2. ბიჭაკოვი მ., „ტურიზმის ეკონომიკური უსაფრთხოება“, ფავორიტი პრინტი, თბ., 2014
3. Avert, 2011. HIV and AIDS in Africa. Available from: <http://www.avert.org/hiv-aidsafrica.htm>. retrieved on 14 February 2011. Biology-online, 2010.
4. Business Dictionary, 2011. Developed Countries. Available from: <http://www.businessdictionary.com/definition/developed-countries.html> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 18.01.2018
5. Sawtooth Software, 2011. Available from: <http://www.sawtoothsoftware.com/> უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული 18.01.2018
6. Dunk,F.G.(2013).The integrated approach-regulating private human spaceflight as space activity, aircraft operation, and high-risk adventure tourism. Acta Astronautica,92(2),199–208 Emanuelli, M. (2013, 24 September).
7. Destinationspace:Making science fiction a reality. London, England: VirginBooks. Klemm,G.,& Markkanen,S.(2011).Spacetourism:Will we all become astronauts? In A. Papathanassis (Ed.), The long tail of tourism (pp. 95–103).

Безопасность туристской дестинации, как совместимый итог производственной и рекреационной деятельности

*Метрели Марина
Месхишвили Тamar*

Резюме

Из вопросов, рассмотренных и проанализированных в докладе (опасности антропогенных воздействий на природу, дестинация туристической безопасности как совместимый итог производственной и рекреационной деятельности, как составляющая часть структуры туризма), ясно видно, что в индустрии современного туризма пока еще не существует универсальной концепции безопасности, которая должна охватывать и характеризовать дуалистическую природу активного и пассивного туризма. Исходя из пассивного туризма, безопасность доводится до двух основных позиций, это юридическая и экономическая, из которых строится посредническая ответственность туристических форм. Итак, туристическую безопасность можно истолковать, как предложенное фирмами соотношение реального обслуживания к поставленным уровням обслуживания, предложенными государством или же международными фирмами. В активном туризме безопасность, как правило, рассматривается более упрощенно на уровне, в основном, техники “безопасности”; говоря другими словами, сборник самых простых правил поведения, который имеет в виду совокупность внешних факторов опасности и самых типичных и средних изменений внешнего положения.